

cserkéreg termelés áldozatául oda adni, még akkor sem, ha e módon talán nagyobb jövedelem ígérkeznék is. A bőrgyártó ipar évről-évre annyira halad s a cserüzem is mindinkább terjed; a korosabb tölgyerdők pedig fogynak.

A tölgy műszer- és épületfa termelésére alkalmas állaboknak kellő mennyiségben való fentartásáról pedig ideje korán kell gondoskodni, mert ez a feladat később mindig nehezebb és nehezebb lesz.

Állandó és ideiglenes csemete-kertek.

Irta: H a t h a l m i G a b n a y F e r e n c z m. kir. erdész.

Amit a csemete-kertek e két neméről a tankönyvek és a szaklapok utján tudunk, mindössze annyiból áll, hogy az állandók lehetőleg az erdőtest közepén, kényelmesen hozzáférhető területen, jó talajon létesíttessenek, míg az ideiglenesek követik a vágásokat vagy más erdősitendő területeket.

Az állandó kertek előnyeiképen felszokták hozni, hogy a telepítési költségek nem ismétlődnek, a jó karban tartás és ápolás sem kerül sokba s így kedvező domborlati viszonyok között, midőn a csemeték szekéren s egyáltalában könnyen szállíthatók az erdő bármely zugába, tehát sík és dombos vidéken legajánlatosabbak. Az ideiglenes kerteket pedig leginkább a magas hegységben szokták ajánlani, hol a csemetéket különben emberek vagy állatok hátán kellene az ültetés helyére vitetni, ami az erdősitést igen megdrágítaná; további előnyük pedig az volna, hogy a csemeték ugyanazon éghajlati és talajviszonyok között nevelkednek, mint amelyek közé a kiültetés folytán kerülnek s így köny-

nyebben fogamzanak meg s mindenesetre ellenállóbbak már azért is, mert kiszedésük és elültetésük helye egymáshoz oly közel esik, hogy kiszáradásra az átszállítás igen kevés időt nyújt.

Ez oly tan, mely ellen siker kilátásával legfeljebb egy elismert szaktekintély szállhatna sikra s ha mindössze 9 évi tapasztalatom mellett mégis arra vállalkozom, teszem azt teljesen tárgyilagos bírálat reményében s önálló, minden befolyástól menten eszközölt megfigyeléseim szolgáltatatta igazságokra támaszkodva.

Ezek alapján pedig ki kell jelentenem, hogy az állandó csemete-kertek előnyei, kivált magas hegységi lúczosainkban oly aránytalanul nagyok az ideiglenesekkel szemben, hogy épen megfordítva: az állandó csemete-kerteket kell leginkább a magas hegységben ajánlanunk, míg az ideiglenes kerteket, ha egyáltalában van létjogosultságuk, csakis kedvező domborulati és vadállományi viszonyok között, lombos erdőkben tarthatjuk célszerűnek.

A felső vidéken nincsenek is a szó-szoros értelmében vett ideiglenes vagy vándorkertek, hanem igenis van számtalan apró csemete-kert, mely »ideiglenes« elnevezés alatt lett ugyan telepítve, de aztán folytatólag 8—10—15 éven át műveltetett, úgy, hogy ezen kertek sem az ideiglenesek ellegével, sem azok előnyeivel nem bírnak, s mégis az állandó kertek jó tulajdonságait is nélkülözik.

Mert a vándorkert legfőbb előnye épen az, hogy a vágás sorrendjét követi, azaz, ha tudom, hogy 2 éves csemetével kell erdősitennem, már most telepítem oda a kerttet, ahova a vágás majd 2 év múlva kerül, de ha nem akarom az ideiglenességet oly szigorúan venni s nem akarok évről-évre folyton vándorolni s esetleg egy félfordá-

szakra, 8—10 évre telepitem meg kertemet, akkor ezzel már átmentem az állandó kertekhez. Ez a módosítás azonban csakis a vágásoknál lehetséges, de hol marad még az a számtalan szétszórt felujtandó tisztás, kiegészítendő fiatalos és pótlásra váró régibb erdősítés? Ezek miatt mégis csak van szükségem a fővölgyben a közlekedési ut mentén is legalább minden vágássorban egy-egy nagyobb csemetekertre, melyből szükségletemet fedezhessem, hacsak nem akarom kitenni magamat annak, hogy egy mellékgerinczről le, egy darabon a fővölgyön végig s aztán ismét egy másik mellékgerinczre kelljen felvitetnem a csemetéket? Akkor már mégis csak egyszerűbb és könnyebb a csemetét mind a fővölgyön végig minden nevezetesebb melléktorkolatnál tenyészteni s ezen kisebb központokból széthordatni, mert ez az előbb vázolt eljárásnál mindenestre kevesebbe, sőt mondhatni semmibe sem kerül, mert a munkások rendesen ugy sem hálnak a beerdősítendő területen, hanem a téli vontatók kolibáiban, ugy, hogy reggelenkint igen könnyen vihetnek magukkal annyi csemetét, amennyit az nap elültethetnek.

Egyáltalában nem tudom felfogni, hogyan lehet 2—3 éves lúcz vagy jegenyefenyő felhordásától irtózni, mikor 1000 darabjának súlya a gyökerek között levő földdel sem haladja meg az öt kilogrammot? Másként van ez az iskolázott vagy lomblevelű csemetéknél; ott már számít a szállítás, azért hát inkább ott van helyén az ideiglenes kert.

Lomberdőben meg jegenye fenyvesben rendes körülmények között nagyobb a valószínűség hogy az üzemterv nem fog módosulni s így meg lehet előre mondani, hogy 5—10 évig itt meg itt lesz a vágás; de ki mondhatja ezt az annyi támadásnak kitett lúczosban? Itt egy szúrágás, ott egy hernyófalás, de mindenek előtt a rettentő szél-

döntések vagy pedig a szélingatás által előidézett aszás minden évben megváltoztathatják és tényleg gyakran meg is változtatják a kihasználás előirt helyét és sorrendjét, amelyet igen természetesen az erdősitésnek nyomon kell követnie. Esztelen gazda volna az, aki az aszásnak indult, beteges állapot meghagyná s a biztos romlásnak engedné át azért, mert kihasználásra nincsen előírva, ellenben az egészségben még 20 esztendeig elálló erdőt vágatná, azért mert elő van írva. Hisz a gazdaság nincsen az üzemterv kedvéért, hanem megfordítva az üzemterv van a gazdaság kedvéért, a kezelés szabályozásáért s így nem képezhet oly merev keretet, melyet a viszonyok beállott változása esetében sem lehetne a szükséghez képest tágítani vagy szűkíteni. S e nem ritka esetben ismét hiába telepítettünk volna csemete-kertet a vágás színhelyére, még sem használhatjuk azt ott, hanem újból előállhat az elébb mondott le- és felszállítás szüksége.

Ez tehát újabbi bizonyíték arra, hogy főleg csak jegenyefenyvesekben, hol a talaj minden különös művelése és bekerítése nélkül lehet a jegenyét egyes árnyékos és tisztás foltokban elvetni s aztán még legfeljebb a lomberdőkben van az ideiglenes csemete-kertnek helye, de az utóbbi esetben is csak akkor, ha az illető vidék vadban szegény, s így a megfelelő csemete-kerteket bokrokból összehányt nagyon olcsó kerítéssel is elég jól meglehet védeni.

Mert, hogy az állandó kertek telepítési és ápolási költségei sokkal kevesebbre rugnak, mint a vándorkerteké, az amugy is elismert dolog. De részletezzük csak ezen telepítési költségeket s látni fogjuk, hogy azok nemcsak a talajtakaró eltávolítására, a hant stb. elégetésére, a talaj mély felására, kövek s gyökerektől való megtisztítására szük-

séges, tisztán tenyésztési költségekből állanak, hanem az ep oly fontos védelmi költségekből is. A kerítések, melyek nagy- és dúvaddal megáldott vidéken akár állandó, akár ideiglenes kerteknél egyaránt nélkülözhetlenek és egyformán magasak és erősek kell hogy legyenek, nem jelentéktelen összegbe kerülnek. Mert ki ne tudná azt, hogy pl. a szarvas 1.5 m magas kerítéseket a legnagyobb könnyűséggel ugor át, s aki ilyen vidéken járt, az favágóktól, vadásztól és erdőőrtől, ha pedig sokat járt, úgy saját tapasztalásából is megtudhatja, hogy a szarvas a csemetekertekben igen szeret hemperegni, mert többnyire ezek az egyedüli síkabb és tisztás helyek, melyek a fővölgyektől távolabb fekvő gerinczeken, lejtőkön és mellékvölgyekben, a vágások gazosaiban, a fiatalosok sűrűjében és a nagy állatok sötét rengetegeiben találhatók. Ahol sok a szarvas, ott kevés az őz, (mert a szarvas meg nem tűri, azaz jobban mondva kiszorítja), de azért már őznyomot is találtam alacsony 1.2 m magas kerítésű, hegyoldalban fekvő kertben; a vaddisznó magas hegységben, fenyvesben csak átvonul s kevésbé veszélyes, mint a bükkös és tölgyes előhegységben és síkságban, hol a gyengébb kerítéseket egyszerűen áttöri s az egész kert porhanyó talaját könnyen felturja, s épen oly előszeretettel hempereg rajta, mint a szarvas. Az éjszaki hegységekben tehát erős és magas kerítések kellenek, ha rudjai nem is sűrűek, mert nyul nem igen van s ez a túlevelűeket különben sem nagyon bántja; a délibb vidéken ellenben nem annyira magas, mint inkább sűrű fonású és erős kerítés kell, hogy a csemeték a rágcsálók ellen is meglegyenek védve.

S ez a tétel is époly sürgösen szól a nagyobb, állandó kertek mellett s számos kisebb kert ellen. Mert tudjuk,

hogy kerítés hosszra nézve ugyanazon terület mellett legelőnyösebb a négyzet alak.

Vegyünk pl.: egy 400 □-öles kertet, négyzet alakban 20 öl hosszú és 20 öl széles lévén, csak 80 hosszöl kerítés kell, ha pedig téglány alakú, pl.: 10 öl széles, 40 öl hosszú, már 100 öl kerítés kell. De ha ezen 400 □-öles kert helyett négy egymással egyenlő s egyenkint 100 □-öles szintén négyzet alakú kertet kell bekeríteni, már 80 öl kerítés helyett 160 öl kerítésre van szükségünk s az arány a téglány és dült alakoknál még kedvezőtlenebb. Bármilyen alakja legyen azonban a kertnek, aránylag a nagyobb terjedelműnek a kerítése kerül kevesebbe.

A vágások és más erdősitendő területek körül szétosztott apróbb kertek ellen végre még az ellenőrzés könnyebbsége is szól.

Nemcsak a lábasjóságot hizlalja a gazda szeme, hanem sok minden egyéb mellett a csemete-kert is jobban tenyészik gazdája, az erdész szeme előtt. A csemete-kertek telepítése, vagyis a talajtakaró eltávolítása, ennek felégetése s trágyaképen a felásás alkalmával a földbeeligyítése, a kövek s gazok gyökérzetének gondos eltávolítása, az utak és ágyak beosztása, a vetés és iskolázás, továbbá a kerítés helyreállítása, azután az ápolás, a gyomlálás, árnyékolás s ha kell öntözés, a kerítés jó karban tartása, legfőképen pedig elemi csapások és rovarkárok vagy másféle állatoktól eredő bántalmazás elleni védekezés, mind-mind oly munka, mely nem mindig bizható az erdő-őrre, ki talán a bajt, mely ellen jó korán védekezni kellene, felismerni sem tudja.

Az erdész pedig maga az igen sok apró részletben, s sok egymástól messzire eső helyen szétszórt csemete-

kerteket évente többször jelentékeny fáradság és nem kevesebb idő ráfordításával is alig tudná bejárni. Ebből az időből, fáradságból és költségből sokat meglehetne takarítani azzal, ha a csemete-kerteket, mint már mondtam, minden vágássorozatban a fővölgy vagy főközlekedési vonal mentén helyeznők el. Így a hivatalos kirándulások alkalmával minden csemete-kert havonta legalább is kétszer alaposan megszemlélhető lenne, még pedig időközben, tehát anélkül, hogy külön időt kellett volna rászentelnünk. Jelentékeny megtakarítás lenne elérve a kertek ápolásánál, mint-hogy nemcsak azon költségek maradnának meg, melyek a szétszórt kertek több időbe kerülő felkeresése közben a napszámბérekben másként veszendőbe mennének, hanem munkatöbbletet is idéz elő, amennyiben a munkás a gazda közvetlen felügyelete alatt jobban s gyorsabban dolgozik.

Befejezésül pedig arra a két homlokegyenest ellenkező felfogásra óhajtánék rámutatni, mely az ideiglenes vándorkertek hiveinek és a nagyban erősítőknak körében él. Mert míg az utóbbiak és ezek között a magas földmivelésügyi ministerium is kivált kopár területek befásítására millió számra csomagoltat és szállittat csemetétet a harmadik-negyedik megyébe néhány száz kilométernyire, sokszor egészen más talaj és éghajlati viszonyok közé, úgy, hogy a zsenge növények kisedése és elültetése között napok mulnak el, az ültetések pedig annak daczára is igen szép eredményt mutatnak, addig amazok tulságos szörszálhasogatással már azt is sokalják, ha a csemetétet néhány kilométernyi távolságra kell elvinni s ha a kisedés és elültetés közt egy-két óra telik el; s emellett még attól a talaj- és termőhelyi különbözőségtől is félnek, ami egy üzemosztálynak, sőt csak egy vágássorozatnak területén is két egymástól távolabb eső helyen előfordulhat.

Nos, az állandó csemete-kert számtalan előnye ellenében felhozott ezen utóbbi kifogás sem áll fenn, mert amely csemete az ugyanazon üzemosztály vagy ugyanazon vágássorozat területén levő különbözőségekre iránt is érzékeny az, mint egyáltalában életre nem való úgy az elültetésre sem érdemes.

Az erdő mint pénzkölcsön záloga.

Irta: Illés Nándor ny. m. kir. főerdőtanácsos.

A hitelező joggal kívánja, hogy a kölcsönzött összegért a biztosítékul lekötött dolog az adós fizetőképességének megszűntével teljes kárpótlást nyújtson. Ezt biztosítja is magának, a mennyiben mindig a forgalmi értéken alul szabja meg a kölcsön összeget. Ingatlanoknál a kataszteri tiszta jövedelem szolgál alapul. Az a kérdés azonban, hogy erdőknél kellő fedezetet nyújt-e az, s ha nem, mi módon lehet az erdőre adható kölcsön biztosítékát megszabni?

A kataszteri tiszta jövedelem kiszámításának alapját a közönséges gazdálkodás mellett tartósan nyerhető közép fatermésnek értéke képezi, tekintettel a tartós átlagos fatermés határai között előállítható és a helybeli viszonyok szerint állandóan értékesíthető famennyiségekre.*)

A kataszter által megállapított tiszta jövedelem csak azon esetben szállítható le utólagosan, ha a birtokos igazolja, hogy nagyobb fatermés vétetett alapul, mint a mely közönséges gazdálkodás mellett létrejöhet. Megtörténhetik tehát, hogy valaki annyira devasztálta erdejét, hogy ezen jövedelmet távolról sem éri már el, s mégis azután fizeti

*) Erdőbecslési utasítás a földadó szabályozásáról szóló t. cz. végrehajtásához. 2. 6.